

w której zatrudnieni są Autorzy, Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim, pracuje również świetny znawca flory i roślinności synantropijnej – prof. dr hab. Tadeusz Korniak, do którego można się było zwrócić w trudnych kwestiach.

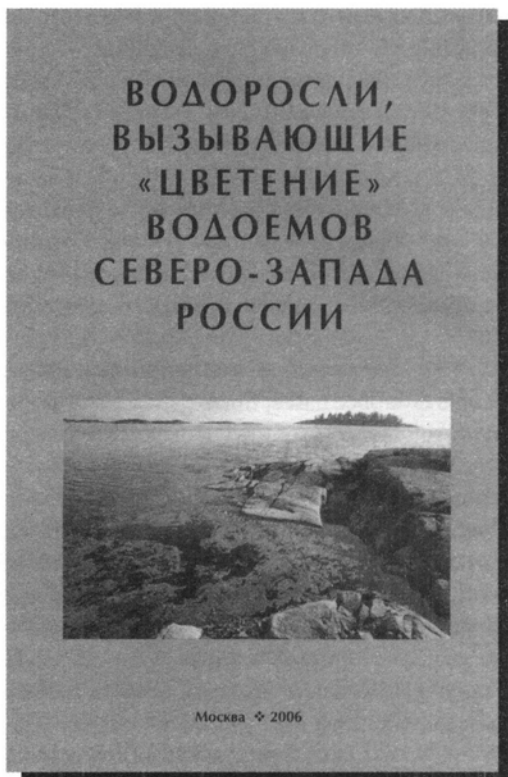
Na koniec chciałbym wyjaśnić, dlaczego omawiana praca zwróciła moją uwagę. Otóż, jeśli chodzi o poruszone przeze mnie zagadnienia, nie jest ona niestety wyjątkiem. Coraz częściej mamy do czynienia w lokalnych opracowaniach z zupełnie niezrozumiałymi określeniami statusu gatunków synantropijnych, stosowaniem różnych klasyfikacji geograficzno-historycznych (często bez podania autorów lub zdefiniowania pojęć), bądź własnych ich modyfikacji, co znacznie utrudnia lub wręcz uniemożliwia jakiegokolwiek studia porównawcze flor miejskich w Polsce.

Janusz GUZIK

RECENZJE • BOOK REVIEWS

Vodorosli vyzyvajushchie „cvetenie” vodoemov Severo-Zapada Rossii (Bloom-forming algae in water bodies of Northwestern Russia). Rossijskaja Akademijskaja Nauk, Botaniczeskij Institut imeni V. L. Komarova, St. Petersburg. Tovarishchestvo Naucznyj Izdanij KMK, Moskva. 2006, 367 str., 26 tablic, format 14,5 × 22 cm. Cena: nie podano. ISBN 5-87317-298-6.

Jest to pierwszy podręcznik do oznaczania glonów z różnych grup systematycznych wywołujących (lub mogących wywołać) zakwit wody, to jest powodujących przy masowym pojawieniu zmianę barwy wody. Zwraca się na nie coraz większą uwagę, gdyż wiele z takich gatunków produkuje substancje toksyczne, wywołujące zatrucia u zwierząt i ludzi lub w inny sposób szkodliwe dla zdrowia. Zjawisko to stwarza także wiele kłopotów w wodociągach i rybactwie. Takie groźne masowe pojawy glonów są zwykle skutkiem silnej intensyfikacji rolnictwa

i rozwoju przemysłu, co prowadzi do zbytniej eutrofizacji, czyli przeżyźnienia wód. W wielu krajach, także w Polsce, śledzi się więc, zwłaszcza latem, rozwój glonów w wodach różnych zbiorników. Zadaniem tego podręcznika jest ułatwienie pracy przyrodnikom zajmującym się tymi problemami, a także ochroną przyrody i gospodarką wodną.

Przy redagowaniu tego opracowania duże zasługi położyła niedawno zmarła, dobrze znana polskim diatomologom, Irina W. Makarowa, toteż jej pamięci jest ono poświęcone. Po śmierci Makarowej doprowadzenie dzieła do druku wzięli na siebie R. N. Bieljakowa (równocześnie opracowująca Cyanophyta), L. N. Wołoszko (wraz z O. W. Gawriłową opracowujący Chrysophyta) oraz R. M. Gogoriew (wraz z Makarową opracowujący Bacillariophyta). Pozostałe grupy systematyczne opracowali: Ju. B. Okołodkow (Dinophyta, Xanthophyta i Cryptophyta) oraz L. A. Rundina (Chlorophyta). Ogólne omówienie zjawiska zakwitów i jego występowanie

obserwowane na rosyjskich jeziorach, rzekach i zbiornikach zaporowych przedstawiono we wstępnym rozdziale książki, podkreślając udział w nim gatunków glonów z poszczególnych grup systematycznych. Stwierdzono, że w Rosji 40–50% zakwitów jest spowodowanych przez gatunki glonów (głównie sinic) produkujących hepato- i neurotoksyny. Słowniczek używanych w książce terminów i zalecana literatura pomocnicza poprzedzają część systematyczną. Jest mi miło stwierdzić, że zespół autorów wiodących prym w fykologii rosyjskiej też, analogicznie jak ja, traktuje „glony” (algae) jako termin ekologiczny, a nie systematyczny, i nie oddziela od nich sinic.

Układ w obrębie każdej z grup systematycznych jest podobny: krótka charakterystyka grupy, potem klucz do oznaczania rodzajów, a przy każdym rodzaju klucz do oznaczania gatunków. Przy każdym taksonie zamieszczono nazwisko autora jego nazwy (lub jego skrót) i ewentualne synonimy. Dalej podano dokładny opis gatunku, informacje o rozprzestrzenieniu geograficznym i warunkach występowania, miejscach znalezienia w północno-zachodniej Rosji (bez odnośników do literatury). Przy szeregu gatunków podano ponadto uwagi zaczerpnięte także z europejskiej literatury dotyczące taksonomii, ekologii i stwierdzonej produkcji substancji toksycznych. W opracowaniu uwzględniono w sumie opisy 214 gatunków.

Wszystkie taksony są bardzo dobrze zilustrowane rysunkami oryginalnymi i skopiowanymi z literatury światowej. Tylko okrzemki przedstawiono wyłącznie na fotografiach z mikroskopu świetlnego i niekiedy ze skaningu lub transmisyjnego mikroskopu elektronowego. Krzemionkowe łuski i stomatocysty charakterystyczne dla niektórych złotowiciowców przedstawiono dodatkowo na fotografiach z mikroskopów elektronowych.

Oprócz taksonów wywołujących zakwity uwzględniono też gatunki, które występując masowo, tworzą makroskopowe skupienia dające się łatwo zauważyć w terenie, jak np. masowy pojaw zakotwiczonych na dnie rzeki długich nici zielenicy *Ulothrix zonata*, plech *Cladophora*

glomerata, czy tworzących skłębione waty gatunków *Spirogyra* lub *Mougeotia*. Obszerny spis cytowanej literatury oraz indeks nazw łacińskich kończą dzieło.

Książkę wydano bardzo starannie, na dobrym papierze (fotografie na papierze kredowym), w nakładzie 500 egzemplarzy. Użytkownicy tego podręcznika muszą jednak mieć przygotowanie z zakresu różnych technik mikroskopowania oraz metod badania, rozmaitych i nieraz dość skomplikowanych w poszczególnych grupach systematycznych glonów (np. okrzemek, złotowiciowców czy bruzdnic).

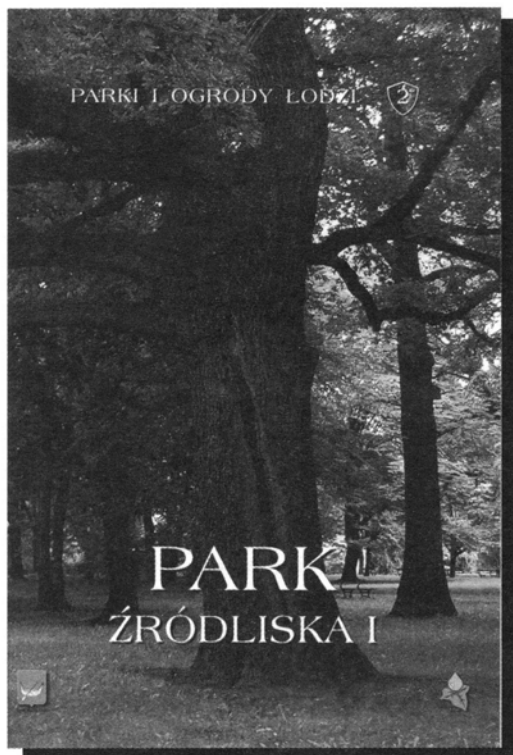
Recenzowany podręcznik będzie z pewnością bardzo przydatny dla służb kontrolujących stan sanitarny naturalnych i sztucznych zbiorników wodnych oraz wodociągów, pomocny też dla fykologów, hydrobiologów, mikrobiologów i ekologów. Zastąpi (tym pierwszym) z powodzeniem wcześniejsze klucze do oznaczania glonów; jego przewagą jest zebranie opisów najważniejszych gatunków z różnych grup systematycznych w jednym tomie i zastosowanie nazewnictwa według zasad z najnowszych światowych opracowań, które w pewnych grupach (sinice i okrzemki!) uległo w ostatnich latach bardzo dużym zmianom.

W polskiej florze glonów te same gatunki, co w północno-zachodniej Rosji, wywołują (i mogą wywoływać) zakwity i stwarzać zagrożenia. Dlatego ten podręcznik mógłby i u nas być bardzo przydatny. Do cyrylicy można się przyzwyczaić, a słownictwo nie stwarza większych trudności.

Jadwiga SIEMIŃSKA

OLACZEK R. (red.), *Park Źródlika 1. Parki i Ogrody Łodzi 2*. Stowarzyszenie Film-Przyroda-Kultura, 2006, 76 str. Miękką opr. Format 24 x 17 cm. Cena: nie podano. ISBN-10: 83-924031-1-8; ISBN-13 978-83-924031-1-1.

Z końcem 2006 roku ukazał się drugi zeszyt z serii *Parki i Ogrody Łodzi*, opracowywanej i przygotowywanej do druku pod redakcją profesora Romualda Olaczka. Omawiany zeszyt,

liczący 76 stron (format B5), poświęcony jest Parkowi Źródlińska 1 położonemu w centrum Łodzi. Na kolejnych stronach scharakteryzowano położenie parku, jego obszar, granice i środowisko przyrodnicze, a dalej historię i rozwój ogrodu oraz zmiany jego funkcji. Bogaty opis parku obejmuje charakterystykę układu przestrzennego, zmiany kompozycyjne i wyposażenie techniczne. Osobno omówiono łódzką Palmiarnię oraz Szkolny Ogród Botaniczny. Kilka dalszych stron poświęcono prezentacji *tworzywa roślinnego parku* – znajdujemy tam informacje o pochodzeniu i wieku dendroflory, z wykazem wszystkich 129 taksonów występujących na obszarze parku oraz charakterystykę struktury drzewostanu. Ostatni rozdział poświęcono zasłużonej dla parku rodzinie Scheiblerów. Opracowanie kończy wykaz wykorzystanych materiałów źródłowych (publikacji, prac niepublikowanych oraz materiałów archiwalnych). Całość, pięknie ilustrowana kolorowymi i czarnobiałymi fotografiami oraz reprodukcjami archiwalnych zdjęć

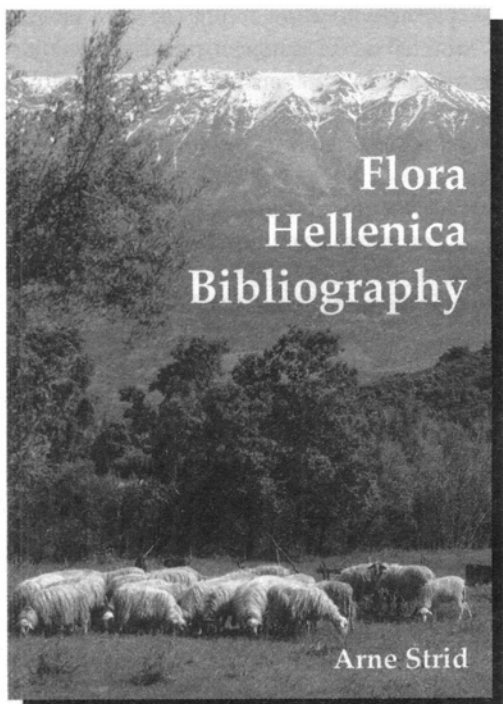
w sepii, jest doskonałą minimonografią Parku. Bogactwo informacji i przystępny język czynią z opracowania świetny przewodnik adresowany do bardzo szerokiego grona odbiorców. Naszym łódzkim kolegom, a profesorowi Olackowski w szczególności, należą się gratulacje i wyrazy uznania za tę kolejną inicjatywę wydawniczą. Mam nadzieję, że po wydaniu całej serii takich minimonografii, uda się następnie zebrać wszystkie w duży, monograficzny tom, poświęcony wszystkim łódzkim parkom – ich naturze i kulturze.

Zbigniew MIREK

STRID A. *Flora Hellenica Bibliography*. Second edition. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków, 2006. 650 str. + CD, opr. twarda, format 18 × 24 cm. Cena: 95,00 PLN. ISBN 83-89-648-36-9.

Profesor Arne Strid, redaktor *Mountain Flora of Greece* i *Flora Hellenica*, siłą rzeczy zgromadził kompletną bibliografię botaniczną dotyczącą Grecji. Zaowocowało to wydaniem w roku 1996 pierwszego wydania *Flora Hellenica Bibliography (Fragmenta Floristica et Geobotanica, Supplementum 4)*. Drugie wydanie jest bogatsze od pierwszego o ponad 3000 pozycji (ok. 30%).

Bibliografia terytorialnie obejmuje obszar Grecji i po części także obszary krajów przylegających, jeśli prace florystyczne nawiązują do flory Grecji. Włączone tu zostały także prace taksonomiczne wykonane na greckich materiałach, prace fitosocjologiczne i z zakresu geografii roślin, jeśli dotyczą przynajmniej po części zagadnień związanych z obszarem *Flora Hellenica* oraz prace podające liczby chromosomów, jeśli uwzględniają materiał z Grecji. Tematycznie inne opracowania, np. z zakresu ekologii, anatomii, biochemii i fizjologii roślin, a także palinologii, ogrodnictwa, ziołolecznictwa, zostały uwzględnione o tyle, o ile zawierały informacje florystyczne lub z zakresu taksonomii roślin dla obszaru *Flora Hellenica*.

Z pewnością jest to możliwie kompletna lista publikacji, wielokrotnie weryfikowana i sprawdzana pod względem poprawności tytułów opracowań, pisowni nazwisk autorów (co w przypadku transliteracji z cyrylicy i alfabetu greckiego pozostaje nie bez znaczenia), skrótów wydawnictw ciągłych, etc. Na podkreślenie zasługuje fakt, że ogromna większość not bibliograficznych była porównywana z oryginałami prac, a jedynie do 32 z 13 276 podanych nie udało się redaktorowi dotrzeć (są one opatrzone dopiskiem n.v. – *non vidi*). Należy więc uznać omawiane dzieło za wiarygodne źródło informacji bibliograficznych.

Sama bibliografia może być także wykorzystana jako podstawowa baza danych florystycznych, bowiem zaopatrzona została w alfabetyczny indeks rodzin, a w ich obrębie, analogicznie, rodzajów. Nie mniej ważny jest także indeks geograficzny. Pozwalają one stosunkowo szybko dotrzeć do interesujących prac i dodatkowo zlokalizować je w interesującym regionie. Wynajdywanie potrzebnych informacji doskonale ułatwia załączona płyta CD.

Książka spotka się zapewne z dużym zainteresowaniem wszystkich, którzy interesują się florą Grecji oraz sąsiednich krajów. Już w tej chwili można natknąć się na jej omówienia w wydawnictwach botanicznych, np. w *Taxon* (55: 1074. 2006) czy *Turkish Journal of Botany* (30: 487. 2006) oraz w katalogach takich księgarzy, jak np. Koeltz Scientific Books.

Adam BORATYŃSKI

LONG D. G. *Revision of the genus Asterella P. Beauv. in Eurasia*. Bryophytorum Bibliotheca, Band 63. J. Cramer in der Gebrüder Borntraeger Verlagsbuchhandlung, Berlin – Stuttgart, 2006, 299 str., 50 ryc. Miękka opr., format 14,2 × 22,5 cm. Cena: 86 €. ISBN 3-443-62035-3; ISSN 0258-3348 (cała seria).

Zapotrzebowanie na klasyczne rewizje i monografie taksonomiczne nie słabnie nawet w obecnej dobie, zdominowanej przez badania technikami molekularnymi. Są to bowiem opracowania o znaczeniu podstawowym, które podsumowują całą wiedzę na temat określonych taksonów i rzucają nowe światło na ich rozmieszczenie geograficzne, ekologię i systematykę. Opracowanie takich dzieł jest niezwykle czasochłonne i wymaga od ich autorów znakomitego przygotowania, dostępu do materiałów oraz doskonałej znajomości procedur badawczych i nomenklatury. Ale za to dobre monografie i rewizje taksonomiczne mają długi żywot i wolno się starzeją, służąc kolejnym pokoleniom badaczy jako niezbędne narzędzia do identyfikacji gatunków. Takim opracowaniem jest ponad wszelką wątpliwość omawiana tu rewizja taksonomiczna eurazjatyckich przedstawicieli rodzaju *Asterella* P. Beauv., przygotowana kilka lat temu jako rozprawa doktorska przez D. G. Longa, czołowego dziś hepatikologa europejskiego, od lat pełniącego funkcję kustosza zielnika mszaków w Królewskim Ogrodzie Botanicznym w Edynburgu.

Asterella jest średniej wielkości rodzajem plechowatych wątrobowców z rodziny *Aytoniaceae*,

liczącym realistycznie 45–48 gatunków w skali światowej, chociaż w rodzaju tym opisano w sumie ponad 150 gatunków. Rozmieszczone są one na wszystkich kontynentach, z wyjątkiem Antarktydy, najczęściej na obszarach o suchym klimacie śródziemnomorskim oraz przede wszystkim w górach neotropików i w obszarze sino-himalajskim, gdzie znajdują się ich centra różnorodności. Mimo że rodzina *Aytoniaceae* jest wybitnym taksonem, dobrze odróżniającym się od pokrewnych rodzin plechowatych wątrobowców, to należące do niej 5 rodzajów jest niezbyt dobrze zdefiniowanych. Sam rodzaj *Asterella*, lepiej znany w starszej literaturze hepaticologicznej pod nazwą *Fimbriaria* Nees, najlepiej charakteryzuje się obecnością pseudoperiancjum, pojedynczą bruzdą chwytниковą i szczytowym położeniem trzonka rodniostanu.

Omawiana rewizja taksonomiczna *Asterella* została przygotowana według najlepszych wzorów

przyjętych w tego typu opracowaniach. W krótkiej części wstępnej przedstawiona jest taksonomiczna i nomenklatoryczna historia badanego rodzaju i zaliczanych obecnie do niego gatunków, charakterystyka rodziny *Aytoniaceae* i należących do niej rodzajów oraz przegląd gatunków w poszczególnych obszarach Eurazji, która jest tu zdefiniowana bardzo szeroko i obejmuje obszar malezyjski, ale bez Nowej Gwinei. W dalszej kolejności autor omawia cechy taksonomiczne, dotyczące zarówno gametofitu, jak i sporofitu, poświęcając szczególnie dużo miejsca zarodnikom, które dzięki silnie zróżnicowanej skulpturze mają istotne znaczenie diagnostyczne w taksonomii rodzaju *Asterella*. Trzon opracowania stanowią część taksonomiczną, na którą składają się klucze do oznaczania gatunków i podrodzajów oraz przegląd gatunków i taksonów wewnątrzgatunkowych. Kluczy do oznaczania jest kilka i uwzględniają one okazy z dobrze wykształconymi sporami lub nie posiadające takich sporami z różnych obszarów geograficznych, m.in. z Europy, Malarozji, Bliskiego Wschodu i Azji północnej, Półwyspu Indyjskiego i Chin, Japonii oraz Malezji i Indochin.

Z całej Eurazji opisano 69 gatunków z badanego rodzaju, z czego większość, bo aż 52 gatunki z Azji. W wyniku przeprowadzonych badań ich liczba uległa znacznej redukcji i obecnie autor akceptuje z tego ogromnego obszaru tylko 16 gatunków i 2 podgatunki, które dzieli na 5 podrodzajów. Kilka gatunków zostało błędnie podanych z badanego obszaru, a nazwy 11 gatunków okazały się być synonimami nazw gatunków innych plechowatych wątrobowców. Wszystkie taksony są szczegółowo opisane, ich nazwy dokładnie typizowane, a dla każdego gatunku omówiona jest ekologia i fenologia, rozmieszczenie geograficzne, które dodatkowo przedstawione jest na mapach punktowych oraz podane są rozmaite uwagi taksonomiczne i nomenklatoryczne, a w aneksie na końcu książki zestawione są badane okazy. Pewien niedosyt budzi brak ikonografii większości gatunków, gdyż zaledwie 5 z nich zostało zilustrowanych na pełnostronicowych tablicach, a dla pozosta-

Bryophytorum Bibliotheca

Band 63

David G. Long

Revision of the Genus *Asterella*
P. Beauv. in Eurasia

J. CRAMER in der Gebrüder Borntraeger Verlagsbuchhandlung
BERLIN · STUTTGART 2006

łych autor podaje źródła zawierające ilustracje gatunków z badanego rodzaju. Szkoda, że autor pominął tu milczeniem bardzo dobre ryciny środkowoeuropejskich gatunków z Flory roślin zarodnikowych Polski opracowanej przez I. Rejment-Grochowską w 1966 r. Natomiast zarodniki wszystkich gatunków zostały zilustrowane dobrymi zdjęciami z mikroskopu skaningowego, co ma istotne znaczenie dla każdego użytkownika oznaczającego konkretny materiał.

W Polsce rodzaj *Asterella* reprezentowany jest przez 3 gatunki, które należą do bardzo rzadkich wątrobowców w naszym kraju. Dla dwóch z nich, *A. gracilis* (F. Weber) Underw. i *A. lindenbergiana* (Nees) Arnell, cytowane są badane okazy. Niestety, nie zostały uwzględnione okazy trzeciego gatunku, *A. saccata* (Wahlenb.) A. Evans, z Krakowa, gdzie gatunek ten został odkryty przez J. Kornasia w połowie ubiegłego wieku.

Omawiana rewizja taksonomiczna rodzaju *Asterella*, będąca owocem wielu lat badań, zarówno okazów zielnikowych, jak i terenowych, zwłaszcza w obszarze sino-himalajskim, jest niezwykle ważnym i wartościowym przyczynikiem do literatury hepatikologicznej i można być całkowicie pewnym, że będzie niezbędnym narzędziem do oznaczania materiałów z tego rodzaju, zwłaszcza pochodzących z Azji.

Ryszard OCHYRA

NADCHODZĄCE SPOTKANIA FORTHCOMING MEETINGS

- EPISTASIS: PREDICTING PHENOTYPES AND EVOLUTIONARY TRAJECTORIES, 31 V – 3 VI 2007

Informacja: Symposium Office, 3208 Molecular Biology Building, Iowa State University, Ames, Iowa 50011-3260, USA

Tel. +515-294-7978

Fax: +515-294-2244

E-mail: pbmb@iastate.edu

<http://www.bb.iastate.edu/%7Egfst/phomepg.html>

- AN INTERNATIONAL PALAEOBOTANICAL SYMPOSIUM – „IN SEARCH OF THE EARLIEST FLOWERS”, 2–3 VI, 2007

Informacja: Kamlesh Khullar, Department of Palaeobotany, Swedish Museum of Natural History, Stockholm, SWEDEN

Tel. +46 (0)8-5195 4154

Fax: +46 (0)8-5195 4221

E-mail: kamlesh.khullar@nrm.se

<http://www.nrm.se/>

- 7TH FLORA MALESIANA SYMPOSIUM 2007 – LEIDEN, 17–22 VI 2007

Informacja: Flora Malesiana Symposium, c/o Flora Malesiana Foundation, PO Box 9514, 2300 RA Leiden, THE NETHERLANDS

<http://www.nationaalherbarium.nl/FMVII/>

- INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE – „HUMIC SUBSTANCES IN ECOSYSTEMS 7”, TORUŃ-BACHOTEK, 17–21 VI 2007

Informacja: Prof. dr Sławomir S. Gonet, Uniwersytet im. Mikołaja Kopernika, Wydział Biologii i Nauk o Ziemi, Zakład Gleboznawstwa, ul. Gagarina 6, 87-100 Toruń

Tel.: +56 611 2552

E-mail: gonet@geo.uni.torun.pl

<http://www.zgleb.umk.pl/Konferencja/index.htm>

- 14TH SYMPOSIUM OF THE INTERNATIONAL WORK GROUP FOR PALAEOETHNOBOTANY, 17–23 VI 2007

Informacja: IWGP Symposium, Instytut Botaniki im. W. Szafera, Polska Akademia Nauk, ul. Lubicz 46, 31-512 Kraków

Tel. 012 4241705

Fax: 012 4219790

E-mail to: iwgp@dlg.krakow.pl

<http://www.ib-pan.krakow.pl/iwgp>

<http://www.palaeoethnobotany.com>

- BIEBRZAŃSKA KONFERENCJA STORCZYKOWA, 21–23 VI 2007

Informacja: Biebrzański Park Narodowy, Osowiec Twierdza 8, 19-110 Goniądz

E-mail: emilka@uwb.edu.pl (Emilia Brzosko)

lub agrygoruk@biebrza.org.pl (Andrzej Grygoruk)

<http://biebrza.org.pl/rok/konfer/kom1.html>

- INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON BIOLOGY AND TAXONOMY OF GREEN ALGAE V, SMOLENICE, 25–29 VI 2007